

L I S T O P A D 2 0 2 0

ROMANOVODI

R O M S K Á D U Š E | CENA 20KČ

**KATEŘINA
FÉNEŠOVÁ**
ROZHOVOR

**NEZŮSTAT
OFFLINE**

ZPRÁVA
FILM PETRA
BEBJAKA

ŠTEFAN LUKÁČ

POTŘEBUJETE DOUČOVÁNÍ, VZDĚLÁVACÍ KURZ NEBO HLEDÁTE STÁŽ?

**ROMSKÝ STIPENDIJNÍ PROGRAM PRO STUDENTY
NENÍ JEN O STIPENDIU!**

POMŮŽEME VÁM

**Více se dozvíte na WWW.ROMSKASTIPENDIA.CZ
nebo na doucovani@romea.cz
a +420 257 329 667**

**STIPENDIUM PRO ROMSKÉ STUDENTY A STUDENTKY
STŘEDNÍCH, VYŠŠÍCH ODBORNÝCH A VYSOKÝCH
ŠKOL (STIPENDIUM ORGANIZACE ROMEA).**

Chcete mít přehled o novinkách v politice, společnosti a kultuře?

ZAJÍMÁ VÁS ROMSKÁ TÉMATIKA?

Nespokojíte se s povrchní a manipulativní žurnalistikou, stojíte o ověřené zprávy a vyvážený pohled na palčivé společenské otázky?

PŘEDPLAŤTE SI ROMANO VOĎI!

Časopis pravidelně přináší rozhovory, reportáže a profily výrazných osobností, fundované analýzy aktuálních společenských témat, upoutávky a tipy na kulturní události, které stojí za pozornost, i přehledové studie, průřezy a ohlédnutí v čase.

**OBJEDNEJTE SI ROČNÍ PŘEDPLATNÉ NA ADRESE:
www.romanovodi.cz - za 200Kč**

facebook.com/romanovodi, facebook.com/sdruzeniromea

Víte-li o vhodném stánku, knihovně, instituci, knihkupectví, kulturním centru či jiném veřejném prostoru, na jehož polici by nemělo ROMANO VOĎI chybět, prosíme, kontaktujte redakci na romano.vodi@romea.cz. Zároveň vyzýváme potenciální zájemce o externí spolupráci – žurnalisty a fotografy – aby posílali své náměty a tipy na romano.vodi@romea.cz.

EDITORIAL

V druhém letošním vydání jsme během první vlny pandemie pozvali k rozhovoru lékaře. Vypadalo to na „zvláštní jaro“ a nikdo netušil, že ve chvíli, kdy k předposlednímu rozhovoru pozveme na sklonku roku zdravotní sestřičku, bude probíhat vlna druhá, která se rozleje až do zimy. A právě lidé jako Jakub Jarý nebo Kateřina Fénešová jsou nadějí pro všechny, kterým vypoví službu zdraví, ať už „za covidu“ nebo bez něj.

„Nejkrásnější chvíle pro mě byla, když jsme jednomu chlapečkovi ukončovali léčbu, vytahovali jsme mu katetr a on mohl odejít se svými rodiči domů. Nejtěžší chvíle naopak zažíváme, když se pacienti vrací s relapsem poté, co se už jednou z leukémie vyléčili, ale ona udeřila podruhé,“ přibližuje sestřička Kateřina své zkušenosti z dětské onkologie v Motole.

Nejkratší dny v roce přinesly shodou okolností i další nelehká témata jako pochybnosti o spravedlnosti pro nuceně sterilizované ženy, závislosti nebo byznys s chudobou. (Nejen) o něm hovoří další zajímavá osobnost, koordinátor pro romské záležitosti Krajského úřadu Ústeckého kraje Štefan Lukáč, kterého představujeme v Profilu.

A protože největší tma bývá před úsvitem, objevuje se „nad ránem“ i naděje pro mnoho složitých témat. Jako třeba lidé, kteří se rozhodli podpořit žáky a studenty bez možnosti zapojit se do distanční výuky, protože pro ně není samozřejmé mít svůj vlastní počítač, nebo lidé z organizace Cheiron T, která už 24 let pomáhá potřebným na Táborsku.

A o naději v temnotě koneckonců vypráví i nejnovější film režiséra Petra Bebjaka Zpráva o Rudolfu Vrbovi a Alfrédu Wetzlerovi, kterým se povedlo uprchnout z Osvětimi a přesvědčit svět o hrůzách koncentračního tábora. Zveme vás v lednu do kina!

Přeji vám zajímavé čtení, milí čtenáři!

JANA BAUDYŠOVÁ
šéfredaktorka

RV 11/2020

3 Obsah / Editorial

4 – 7 Zdraví bereme jako samozřejmost
Rozhovor s Kateřinou Fénešovou
Rena Horvátová

8 Je odškodnění za nucené sterilizace
v nedohlednu?
Komentář
Gwendolyn Albert

9 Život s démonem
Den na periférii
Stanislava Ondová

10 – 12 Nezústat offline
Téma
Jana Baudyšová

13 Aktuálně
Děje se
Jana Baudyšová

14 – 15 Byznys s chudobou vesele kvete dál
Profil Štefana Lukáče
Stanislava Ondová

16 – 17 Metla lidstva
Pod povrchem
Lubomír Čipčala

18 – 19 Stavíme mosty mezi lidmi / Kamas te ačhavel
phurđa maškar o manuša
Zblízka
Jana Baudyšová

20 – 21 Kolik lidí musí umřít / Keci manušen kempel te
murdarel
Kultura
Martina Reková

22 Knižní novinky
Kultura
Markéta Škočovská

Přední obálka: Kateřina Fénešová, zadní obálka: studenti na letním setkání BARUVAS, foto Petr Zewlakk Vrabec.

Číslo: 11 / 2020
Ročník: XVII
Cena: 20 Kč

Vydavatel:
ROME A, o. p. s.
Žitná 49
110 00, Praha 1
IČO: 266 13 573

Vychází za podpory Ministerstva kultury ČR.

Redakce:
Renata Berkyová,
Rena Horvátová,
František Bikár,
Stanislava Ondová,
Zdeněk Ryšavý,
Kristina Dienstbierová,
Lenka Jandáková

Adresa redakce:
ROME A, o. p. s.
Korunní 127, 130 00 Praha 3
Tel. 257 329 667,
257 322 987
E-mail: romanovodi@romea.cz
www.romanovodi.cz
www.romeaops.cz

Korektury romského jazyka:
Lada Víková
Grafika:
Bantu Design s. r. o.
Inzerce:
Zdeněk Ryšavý

Šéfredaktorka:
Jana Baudyšová
Předplatné:
romanovodi@romea.cz

Editor:
Zdeněk Ryšavý
Osvětlení a tisk:
Studio WINTER, s. r. o.

Jazykové korektury:
Lenka Jandáková
Distribuce:
Dub, s. r. o.

Příklad do romského jazyka:
Eva Danišová
Periodicitu magazínu:
10x ročně

Registrační číslo MK ČR:
E 14163

ZDRAVÍ BEREME JAKO SAMOZŘEJMOST

Rena Horvátová / Foto: Petr Zewlakk Vrabec

„Romové jsou obecně spíše citlivější, plačtivější, kladou větší důraz na rodinu, mají větší strach z některých zákroků a nemocničního prostředí,“ říká zdravotní sestra **Kateřina Fénešová**, která má za sebou zkušenosti z dětské onkologie Fakultní nemocnice Motol a nově nastupuje na covidové odběrové centrum chomutovské nemocnice.

Jaké jsou nejtěžší a nejhezčí chvílky pro sestřičky na onkologii?

Nejkrásnější chvíle pro mě byla, když jsme jednomu chlapečkovi ukončovali léčbu, vytahovali jsme mu centrální žilní katétr a on mohl odejít se svými rodiči domů. Naopak nejtěžší chvíle zdravotní personál zažívá, když se pacienti vrací s relapsem poté, co se už

jednou z leukémie vyléčili, ale nemoc udeřila i podruhé. To byly jedny z nejtěžších okamžiků, které jsem na oddělení zažívala.

Řekla jste si někdy, že léčba je u pacienta zbytečná?

To se mi nikdy nestalo. Pokaždé jsem u dětí potýkajících se i se zákeřnou formou nemoci viděla i sebemen-

ší pokrok. Dnes už leukémie nepatří mezi nevyléčitelná onemocnění, ale dá se léčit a často úspěšně. Setkala jsem se spíš s vedlejšími účinky spojenými s chemoterapií. Těch je mnoho, nejčastěji dětským pacientům velmi bolestivě do krve popraskají rty, často jsou proto i na morfinu, nemohou přijímat tekutiny a stravu. Vyžaduje to několikadenní léčbu antiviroty, ale dá se to zvládnout.

Předpokládám, že jste během svého působení na onkologii zažila i smrt dítěte...

Když jsem nově nastoupila na lůžkové oddělení, jeden dětský pacient bohužel zemřel. Poznat jsem ho nestihla, o jeho smrti mě informovala kolegyně. Řekla mi, že jeden chlapeček to nezvládl. Díky Bohu jsem od té doby smrt malého pacienta během působení na onkologii nemusela zažít. A jsem za to ráda, sama nevím, jak bych na to reagovala. Smrt u pacienta jsem zblízka zažila pouze na interně. To se jednalo o staršího pacienta. Člověk se s tím musí nějak popasovat. Nemůžete se zhroutit, i když je to pro nás jako zdravotnický personál vždycky těžká situace. Musíte jít dál, protože na oddělení v tu chvíli máte další pacienty, o které se musíte postarat. U dítěte by to pro mě bylo určitě jiné, nejspíše by to na mě dolehlo o poznání víc.

Polovina úspěchu je prý psychický stav pacientů. Uvědomují si děti svou nemoc?

Ti starší, kterým je třeba šestnáct nebo sedmáct let, si to samozřejmě uvědomují. Menší děti zatím ne, jsou usměvavé, veselé, hrají si. Ale pokud užívají kortikoidy, tak i ony mohou být třeba náladové, ale je to otázka jen několika dní. Se staršími pacienty jsem si povídala, někdy hrála hry na počítači nebo stolní hokej. Snažila jsem se být s nimi tak trochu jako kamarádka a ulehčit jim tím co nejvíce pobyt v nemocnici a odloučení od rodiny.

Zdravotní sestra bývá někdy i jediným člověkem, kterému se pacient svěří se svými pocity. Obrací se na vás pacienti se svým trápením, musíte být tak trochu psycholog, kamarád...?

Právě ti starší pacienti se mi svěřovali i se svými vztahy v rodině, třeba mezi rodiči, kteří se hádají nebo jsou rozvedení. Bylo jasné, že se rodinná situace odráží na stavu pacienta. Když má špatnou náladu a celkově se mu nedaří dobře, je na zdravotním personálu, aby ho povzbudil.

Zažívala jste denně stresové situace, ale i ty radostné, kdy jste byla svědkem, že se pacientovi dařilo natolik lépe, aby byl

z péče nemocnice propuštěný. Jak jste se s vypjatými situacemi vyrovnávala?

Musím říct, že ty na mě dopadaly docela hodně zejména proto, že jsem v Praze žila sama. Byla jsem buď v práci, nebo doma a neměla jsem kolem sebe rodinu a přátele, se kterými bych si vyčistila hlavu. A i doma jsem byla myšlenkami na oddělení, občas jsem byla s pacienty v kontaktu i po pracovní době. Stávalo se mi, že se mi svěřovali se svým zdravotním stavem, s tím, co je trápí, co je bolí a především s příznaky, které nechtěli říct ani lékařům, protože se báli, že by je třeba nepustili na víkend domů. Cenila jsem si jejich důvěry, ale co se týkalo jejich zdravotního stavu, musel o všem vědět jejich ošetřující lékař.

Nemáte pocit, že ona obecná psychická náročnost onkologie se poněkud přeceňuje? Je třeba opustit obraz onkologie – rovná se utrpení a smrt? Přeci jenom neméně psychicky náročná může být traumatologie s trvalým postižením mladých lidí nebo řešení vývojových vad v pediatrii.

Dnes už to určitě neplatí. Z oddělení se nám domů vracely vyléčené děti, ale lidé to stále ještě vnímají tak, že pokud má někdo diagnostikované onkologické onemocnění, tak to znamená, že brzo umře. Ale opravdu to tak vždy není. Možná dřív, kdy medicína nebyla na takové úrovni jako dnes. A hlavně máme to štěstí, že v Česku je vůbec nejlepší dětská hema-

toonkologie. Navíc motolská nemocnice využívá například i moderní paliativní onkologickou péči a usiluje nejen o prodloužení, ale především o vyšší kvalitu pacientova života, který mu zbývá.

Musela jste někdy vyvracet dezinformace a mýty o rakovině ve svém okolí?

Když řeknete, že pracujete na onkologii, tak se vás každý hned vyptává, jak to celé psychicky zvládáte. Veřejnost je přesvědčená, že onkologie je smutné oddělení, ale člověk, který tam pracuje a chce tam pracovat, to vidí jinak. Děti jsou vždycky úžasné, hodně jsme se s nimi nasmláli a snažili se jim udělat ten pobyt v nemocnici co nejpříjemnější.

A proč jste tedy nakonec z dětské onkologie odešla?

Kromě práce mě v Praze nic nedrželo a nestálo mi to za deprese ze samoty. Už mi ani nepomáhalo vracet se do rodného Chomutova na víkend za rodinou a kamarády, kteří mi rozumí i proto, že sami v nemocničním prostředí také pracují.

Jakému oboru ve zdravotnictví se chcete v Chomutově věnovat?

Ráda bych zase na onkologii nebo hematologii, ale tady v Chomutově se tomuto oboru v nemocnici nevěnují. Ráda bych pracovala alespoň na transfúzním oddělení, to by mě naplňovalo, ale v menší nemocnici, protože

KATEŘINA FÉNEŠOVÁ (2000)

pochází z Chomutova. Vystudovala Střední zdravotnickou školu Chomutov, v současnosti studuje bakalářský obor Všeobecná sestra na II. lékařské fakultě Univerzity Karlovy. Působila v Domově seniorů Písečná, na ortopedii v Nemocnici Chomutov, dětské hematoonkologii a spondylochirurgii FN Motol během jarní vlny pandemie.

mi velké špitály nevyhovují. Pocházím z malého města a je pro mě důležité, že lidi k sobě mají tak trochu blíž, kolegové se na nemocničních chodbách zdraví, i když se předtím nikdy neviděli. Ve velké nemocnici tohle nezažijete. Z Motola teď přecházím do nově otevřeného odběrového covidového centra a už se moc těším. Ale na Motol budu vzpomínat v dobrém, kolegové byli úžasní, vycházeli jsme spolu dobře, dost mě toho naučili, pomáhali mi a za to jim moc děkuju.

Zkušenosti s koronavirem máte už z první vlny, kdy jste působila na oddělení s covidovými pacienty. Jak jste vůbec vnímala, že se i Česko potýká s pandemií, která je pro svět zcela neznámá?

Uvědomila jsem si to v okamžiku, kdy čísla nakažených začala prudce naskakovat, všechno se uzavřelo, začala platit karanténa a byli jsme od všeho odstřiženi. Jako studenti zdravotnických škol jsme museli povinně nastoupit do nemocnic pomáhat. Byla jsem na spondylochirurgii, oddělení specializovaném na chirurgii páteře, kde jsme měli zřízené covidové pokoje pro pacienty s koronavirem. Brala jsem své zapojení v takové době jako samozřejmost, i když jsem měla strach, abych nenakazila svou rodinu. Ale nebyla jsem tomu vystavena dvanáct hodin denně jako třeba ti, kteří pracovali na odděleních s pacienty ve vážném stavu. Ochraný oblek, ve kterém bylo nesnesitelné horko, jsem si oblékala, jen když jsem šla podávat

pacientům léky. Pacienti zde měli lehký nebo bezpříznakový průběh. Do toho se objevila vlna obrovské solidarity lidí, kteří nás podporovali, a to bylo velmi povzbuzující.

Chápu, že tolik měsíců omezování je pro některé nesnesitelné, lidé si na roušky stěžují, nedodržují opatření proti šíření nákazy, chtějí se i přes stále vysoká čísla nakažených vrátit k běžnému životu. Měli by si ale uvědomit, že pokud se nebudou dodržovat opatření včetně nošení roušek, počty budou stále stoupat a pandemie se nezbavíme.

Ve velké Británii začali s očkováním, následovat bude nejspíš Amerika. Jaký názor máte na vakcinaci proti covidu?

Myslím, že to je správné a já osobně o tom uvažuji.

Jak se liší kompetence zdravotní sestry u nás a ve světě? Slyšela jsem, že v zahraničí mohou více rozhodovat o pacientovi – například u podání léku? Stálo by za to, aby i u nás měly sestry také tuto možnost, nebo je naopak důležité striktně dodržovat léčebný plán naordinovaný lékařem?

Léčba jako taková by rozhodně měla být plně v režii lékařů. Studijní systém u nás je nastavený tak, že po čtyřech letech studia na střední škole je z vás praktická sestra. Abyste mohla být vše-

obecná sestra, musíte studovat tři roky na vysoké zdravotnické škole. Ani potom ale nemůžete o ničem rozhodovat bez vědomí lékaře. Osobně bych si na to ani netroufla, protože pacient může mít kdykoliv po podání léku špatnou reakci nebo nežádoucí účinky, zejména právě ti s onkologickým onemocněním.

A když porovnáte studium na střední zdravotnické škole a vysoké škole, je to opravdu takový rozdíl? Přeci jenom sestry, které ve zdravotnictví působí už více jak dvacet let, nemusely absolvovat vysokoškolské studium, to středoškolské bylo pro jejich práci dostačující.

Profesně mě to skutečně nikam neposune, protože všechno se naučíte nejlépe praxí. Něco jiného je studovat v knížkách a něco jiného skutečně něco zažít, vidět, podílet se na léčbě. Studium ale samozřejmě získáte další důležité informace. Jde spíše o kompetence, které získáte. Například praktické sestry a zdravotní asistenti nesmějí aplikovat léky do žíly, protože k tomu kompetenci nemají. Mohou tedy pouze podávat léky, ale pod dohledem všeobecné sestry. V nemocnicích je však dlouhodobě podstav zdravotnického personálu, takže to tak v praxi často nefunguje. Není ani možné, aby na každou praktickou sestru byla přítomna ještě jedna všeobecná. Na některých odděleních jsou pouze praktické sestry, ale zase zkušené dlouhodobou praxí v oboru.

Co by usnadnilo zdravotním sestřičkám práci ve zdravotnictví?

Více personálu. Polovina mého pracovního dne zabírala administrativa, práce s papíry a počítačem, vedení ošetřovatelské anamnézy u každého pacienta. Je to velmi pečlivé, jeden dokument musíte někdy podepsat třeba i čtyřikrát, každý lék si odškrtnout, vypisovat si některé léky zvlášť. Je toho hodně, co musí sestra během služby zvládnout. Mě ale bavilo i to papírování. (smích)

Jak se lidé všeobecně staví ke svému zdraví? Nemáte někdy pocit, že „bezplatné“ zdravotnictví moc nevychová a nemotivuje k prevenci a zdravému způsobu života?

I když to bude znít trochu jako klišé, mnoho lidí odjakživa přistupuje ke zdraví nezodpovědně a neuvědomuje si, že ho máme opravdu jenom jedno a měli bychom si ho vážit. Kdyby se za zdravotnictví platilo, tak jak je tomu třeba v USA, veřejnost by se možná zamyslela, zda dosavadní přístup k vlastnímu tělu a zdraví je správný.

Přihodilo se vám, že si na vás někdo někdy vybil svou zlost? Jak jste reagovala?

Na dětském oddělení nikdy, ale stalo se mi to na interně. Ale s tím nemůžete nic dělat, nelze se rázně ohradit, když vidíte, že pacientův stav je natolik špatný, že si nejspíš ani svoje momentální jednání neuvědomuje. Později se i sám od sebe třeba omluví a vy zjistíte, že to tak ani nemyslel. Člověk pracující ve zdravotnictví by si to neměl připouštět k srdci. Pacienti na LDN anebo na interně jsou osamělí. Uvědomovala jsem si to a pokaždé jsem si udělala čas, abych si s nimi popovídala a vzala je za ruku.

Pracuje někdo z vaší rodiny ve zdravotnictví nebo jste průkopnice?

Z rodiny nikdo, ale je pravda, že se v ní objevují pomáhající profese. Třeba teta působí v sociální oblasti zaměřené na děti a rodiny. U mě to byla tak trochu náhoda. Po základce jsem rok studovala diplomacii a veřejnou správu, ale nebavilo mě to, ekonomie nebyla nic

pro mě. A pak jsem se šla podívat do budovy zdravotnické školy, která sídlí v našem městě, a hned jsem věděla, že tam patřím. Studium mě okamžitě chytlo a dnes si ani neumím představit, že bych ve zdravotnictví nepracovala. I proto jsem se rozhodla pokračovat ve studiu oboru všeobecná sestra na vysoké škole, i když původně moje představa byla, že po střední půjdu na medicínu. Když jsem ale zjistila, že medicíni mají daleko náročnější chemii, fyziku a biologii, dostala jsem z přijímaček strach a radši vsadila na jistotu. Kvůli pandemii a distanční výuce mám ale pocit, jako bych na žádnou školu ani nechodila. Přednášky máme online a mně tento způsob výuky příliš neoslovil. Preferuji spíš přímý kontakt se spolužáky, školou a profesory.

Zažila jste někdy během své práce předsudky vůči svému romství?

Zažila. Stalo se to na neurologii ještě v době, kdy jsem byla na praxi. Pacient si přál, aby ho neošetřovala Romka. Zašla jsem s tím za svojí učitelkou, která to pak řešila. Celá ta situace mi byla natolik nepříjemná, že jsem pak už na ten pokoj nešla. Pacient má do jisté míry právo si vybrat, kdo se o něj bude starat.

Ale vybírat si ošetřující sestru na základě etnicity?

Je to trochu paradox. Člověk studuje, pracuje, plně se integruje a stejně narazíte na někoho, kdo vás nepřijme. Romové zažívají odmítnutí v zaměstnání nebo na trhu práce úplně běžně. Měla

jsem vlastně štěstí, že jsem v Motole natrefila na opravdu skvělé kolegy, kteří mé romství nevnímali jako nějaký hendikep a naopak mi třeba trochu v dobrém vyčetli, že jako Romka nemluvim romsky.

Praha je kosmopolitní město a Nemocnice Motol největším zdravotnickým zařízením v Česku. Lze tedy předpokládat, že jste se setkala s pacienty z různých koutů světa. Je potřeba k nim přistupovat „jinak“?

Na to, jak přistupovat k pacientům pocházejícím z etnických skupin nebo k pacientům, kteří vyznávají jiné náboženství než křesťanské, se klade důraz už během studia. Například muslimky vyšetřuje zásadně žena lékařka. V nemocnici respektujeme práva všech bez rozdílu. Třeba Romové jsou obecně spíše citlivější, plačtivější, kladou větší důraz na rodinu, mají větší strach z některých zákroků a nemocničního prostředí. A pak je na sestřičce, aby pacientovi šla trochu naproti, vzala ho za ruku, podpořila ho, vysvětlila mu, co ho bude čekat třeba během magnetické rezonance nebo vyslechla, co ho trápi. Zažila jsem i jednu starou paní, Romku, která byla hospitalizovaná na LDN a rozplakala se mi během krmení. Byla na tom celkově už špatně, ale i tak si uvědomovala, že je odkázaná na pomoc druhých a nedokáže se ani sama najíst, psychicky ji to sebralo. Romské pacienty jsem zažila mnohokrát a pokaždé ocenili, že je v nemocnici romská sestřička, na kterou se mohou s důvěrou obrátit.

JE ODŠKODNĚNÍ ZA NUCENÉ STERILIZACE V NEDOHLEDNU?

Gwendolyn Albert / Foto: Petr Zewlakk Vrabec

Pravidelní čtenáři Romano vodí a zpravodajského serveru Romea.cz už asi vědí, že ženy, které byly sterilizovány bez své informované volby a souhlasu, mnohé z nich Romky, bojují od roku 2005 za to, aby je český stát odškodnil. V letošním roce se k tomuto cíli přiblížily více než kdykoli předtím.

V dolní komoře Parlamentu leží v současné době návrh zákona, který by zavedl postup umožňující nároky na takové odškodnění uplatnit. Ve snaze připomenout zákonodárcům význam této normy, která už více než rok čeká na první čtení, publikovala nedávno malá skupina dobrovolníků zasazující se o její přijetí otevřený dopis a zorganizovala též petici. Tyto aktivity získaly velkou podporu zejména těch spoluobčanů, kterým záleží na tom, jak jsou v České republice dodržována lidská práva. Na český zákonodárný sbor se obrátila i komisařka Rady Evropy pro lidská práva, aby také vyjádřila podporu pro odškodnění těchto žen. V době, kdy bude tento komentář zveřejněn, se konečně dozvíme, zda toto úsilí uspělo, nebo bylo znovu zmařeno.

Zásadní význam pro obhajobu nároků na odškodnění měly přitom samy ženy, oběti nucené sterilizace, které v září demonstrovaly před ostravskou nemocnicí a předložily v Praze petici české poslankyni Heleně Válkové (ANO). Později vysvětlovaly svou situaci osobně české ministryni financí Aleně Schillerové (ANO), přičemž získaly její

podporu. Rozeslaly dopisy i dalším zákonodárcům a též premiérovi, na což se jim také dostalo kladné odezvy.

Samozřejmě občanská společnost, již jsme součástí, není do vnitrostranických diskusí o tom, jak uchopit návrh tohoto zákona jako politické téma, zasvěcena a média se zatím necítí na to, aby se tímto tématem zabývala – nejspíše proto, že pandemie COVID-19 dusí nejen řešení různých problémů, ale ubírá kyslík i všem lidským bytostem.

Faktem je, že většina obětí tohoto porušování lidských práv spadá do starší věkové kategorie, která je v těchto bezprecedentních časech ohrožena nejvíce. O to naléhavější je, aby byl návrh zákona schválen co nejdříve, dokud tyto oběti žijí, a mohly se tak dočkat spravedlnosti. Musíme počítat i s tím, že postupné zavádění tohoto zákona, třebaže by prošel v rekordním čase, také nějakou dobu potrvá.

Ještě znepokojivější je však skutečnost, že některé z žen, které se do hledání cesty k odškodnění za sterilizaci bez své informované volby a souhlasu zapojily, nám nedávno oznámily, že se v širším okruhu svých rodin doslechly

i o novějších případech nucené sterilizace. Pokud se ženám, jež tvrdí, že byly takovému zacházení podrobeny, podaří zajistit si právní zastoupení v jejich věci a podat žalobu před uplynutím promlčecí lhůty (tři roky), můžeme se ještě dočkat i toho, že české soudy budou o nucené sterilizaci rozhodovat znovu. Otázkou samozřejmě je, zda k tomuto závažnému porušování lidských práv skutečně znovu dochází, a pokud ano, jak s tím naloží lékařská komora?

Ti, kteří se zajímají o historii toho, jak k takovému porušování lidských práv mohlo docházet v celém bývalém Československu i v současném Česku a na Slovensku, se mohou těšit na speciální vydání romistického sborníku Romano džaniben, který se bude tomuto tématu věnovat a který má být vydán do konce tohoto zvláštního roku. Do té doby je velmi důležité, abychom i nadále prosazovali nápravu pro všechny oběti jako svou prioritu. Je-li spáchána křivda, musí být jasně přiznáno zavinění a učiněna náprava. To je ta nejdůležitější část spravedlnosti, na kterou tyto ženy čekají.

Z angličtiny přeložila Jarmila Johnová.

●

ŽIVOT S DÉMONEM

Podle vyprávění Věry P. zapsala Stanislava Ondová / Foto: Pixabay

Každé ráno vstanu s tím, že se nenapiju. Ale už po chvílce přemýšlím, že jedno štamprle mi přece nemusí ublížit. Rychle to zavrhnou. Cestou do práce míjím večerku, ale zastavit se neodvážím. V práci si zapaluju jednu cigaretu za druhou. Bolí mě žaludek a celá se klepu, vím, že kdybych si dala jenom jednoho malinkého panáčka, tak bych zas ucítila tu úlevu. Pípne mi mobil. „Půjdem spolu na nákup?“ píše dcera a já se místo odpovědi ponořím do vzpomínek a přehrávám si je jako film.

Každý pátek se táta u nás doma scházel s kamarády a společně pili. Máma je obškakovala a občas si s nimi dala panáka. Někdy i uprostřed týdne. Občas se stávalo, že máma nevařila, protože se s tátou léčila z opice, a tak jsme se sourozenci hladověli, dokud nevstali a neposlali někoho z nás do krámu, ať koupíme další flašku a za zbytek něco k jídlu. Většinou jsem koupila chleba a margarín, a když mi dali víc peněz, tak i salám a sestrě sušenku. Časem mi to připadalo normální. Alkohol byl na prvním místě.

I můj brácha se k nim postupně přidal. Táta mu nalejval odmalička a šklebil se, že mu to nechutná. A pak jsem se nechala strhnout i já. Poprvé jsem se opila na zábavě, kde mi rodiče koupili dva panáky vodky. Tancovala jsem až do rána a cítila se najednou dospělá. Když mi bylo čtrnáct, opila jsem se do nemoty u své kamarádky.

Zhoršilo se to, když jsem odešla z domova. V šestnácti jsem si našla staršího chlapa. Rodičům to nevadilo. Tonda byl kopie mého táty. Náš život byla jedna dlouhá párty. Přišlo mi normální být neustále v lihu a vůbec mi nedocházelo, že mám nějaký problém. Léta plynula a mně se narodila holčička. Když jí bylo asi sedm, přišla k nám sociálka. Byla jsem ve svém alkoholovém opojení a nechápala, co se kolem mě děje, proč ji někam odvádějí.

U soudu jsem se pak dozvěděla, že jsem malou neposílala do školy, a když viděli, že se všude válely prázdné lahve a bydleli jsme skoro v holobytu, vzali mi ji. V tu chvíli jsem se rozhodla, že skončím s pitím. Odešla jsem od Tondy a našla si azyl u kamarádky. Nic jsem neuměla, našla jsem jen práci ve fabrice. A po výplatě si sehnala garsonku. Ale hned první večer jsem to oslavila flaškou vodky. Po pár týdnech dýchánků jsem se rozhodla a nastoupila jsem do léčebny, kde jsem si prošla peklem. Po třech měsících jsem vyšla ven a namířila jsem si to rovnou do hospody.

Dalších pár let jsem ani nic nepředstírala, pila jsem denně a všichni to věděli. Moji holčičku mezitím dali cizím lidem. Když jsem podepisovala papíry o adopci, byla jsem zase na mol. Pár týdnů na to jsem zjistila, že jsem těhotná. Nevěděla jsem s kým. Bylo hodně štamgastů, co se mnou pili. Narodil se mi krásný chlapeček, dala jsem mu jméno David. Chvilí jsem fungovala jako každá máma, ale bylo to těžší, než jsem si myslela. Našla jsem si přítele, ale byl to zase alkoholik. Chtěla jsem, aby se u mě přestalo pít a nepřespávali u mě jeho kamarádi z hospody. Nikdo mě nechápal, ale já nechtěla přijít i o Davidka.

Nakonec jsem o něj v jeho třech letech stejně přišla. V mateřské školce si všimli, že má modřinu, a hned mě podezírali. Jenže on opravdu spadl, nikdo mu neublížil, ale nikdo mi to nevěřil. A pak stačilo, abych jednou přišla do školky podnapilá a za týden mi ho odebrali z péče. Ztratila jsem motivaci. Dalších pár let si ani nepamatuju. Až těch posledních deset. V mém bytě se pořád někdo střídal a alkohol tek l proudem. Až do doby, kdy jsem se jednou ráno vzbudila a můj přítel vedle mě ležel mrtvý. V noci dostal infarkt a my nebyli schopni mu pomoci.

Byla to pro mě velká rána a žal jsem utápěla na dně flašky. Nemohla jsem být

sama a zároveň jsem nestála ani o společnost. Po nějaké době za mnou přišla kamarádka, aby zjistila, zda ještě žiju. Vyprávěla mi, jak změnila svůj život a půl roku už nepije. Básnila o tom, že bude brzy babičkou. Jenže já neměla důvod přestat. Proč? Pro koho? Na mně už nezáleželo.

Sílu postavit se závislosti jsem dostala až v okamžiku, kdy jsem si jako obvykle seběhla pro lahev vodky a před barákem na mě čekala mladá krásná slečna. „Mami, to jsem já, Naďa,“ řekla a já nevěřila svým očím. To uběhlo tolik času? Vyděsila jsem se.

Dcera mě vzala na oběd a celou dobu mě držela za ruku. Zjistila jsem, že jsem za celý den na chlast nepomyslela. Když odcházela, řekla mi, že jestli se s ní chci i nadále vídat, musím přestat pít. Prozradila mi, že je v kontaktu i s Davidem. Rozbrečela jsem se. Doma jsem zavolala své kamarádce a požádala ji o pomoc. Dovedla mě do adiktologické ambulance. Dcera mě po celou dobu léčby podporovala. Nevím, proč mám v životě takové štěstí a proč mě má dcera ještě ráda, když jsem ji tak zklamala. Ale díky její lásce a důvěře mého syna jsem už dva roky čistá. Kontakty z minulosti jsem přerušila. Vyhýbám se alkoholu, protože vím, že když si dám jen jediného loka, znovu ztratím své děti.

●

NEZŮSTAT OFFLINE

Jana Budyšová / Foto: Petr Zewlakk Vrabec

„Studenti se na nás obraceli sami, někdy nás oslovovali sociální pracovníci nebo učitelé a dávali nám tipy na rodiny, které opravdu potřebují pomoc,“ vzpomíná na první vlnu pandemie koordinátor Romského stipendijního programu organizace ROMEA Štefan Balog.

Když se letos na začátku března začala objevovat v médiích zpráva o možném uzavření škol, bylo mu spolu s kolegy jasné, že nedostatek počítačů bude v mnoha romských rodinách problémem číslo jedna. Kampaň, prostřednictvím které začali pro studenty počítače shánět, se však neomezila jen na stipendisty, se kterými v programu pracují. Pomoc nabídli všem romským dětem a studentům, kteří se kvůli chybějícímu vybavení nemohli zapojit do distanční výuky.

„Zároveň víme, že počítače chybí samozřejmě i v neromských rodinách. Je proto skvělé, že se rozběhla řada podobně zaměřených kampaní a iniciativ, které pomáhají celoplošně. Díky našim zkušenostem z terénu a kontaktům ale můžeme pomoci těm rodinám, které by se třeba ostýchaly na velké sbírky obrátit, nevěděly by o nich nebo by nevěděly, jak je oslovit,“ říká manažerka programu Jitka Votavová.

DOBŘÍ LIDÉ JEŠTĚ NEVYMŘELI

„Z našich 90 stipendistů se na nás kvůli chybějícímu počítači obrátilo 28 studentů a studentek, z toho 19 středoškoláků a 9 vysokoškoláků. Celkem se nám zatím podařilo sehnat přes 80 notebooků. Na jaře bylo žádostí méně, nejspíš proto, že doufali, že uzavření škol bude maximálně do konce školního roku,“ přibližuje Balog. V září a říjnu už poptávka převýšila nabídku.

Většinu notebooků a počítačů věnovali jednotliví dárci, zapojily se i organizace a firmy. Mezi nimi například spolek Epistop zabývající se tématem epilepsie, tablety poslal Výbor dobré vůle nadace Olgy Havlové, velkou pomocí je spolupráce s iniciativou Česko Digital.

„Dárci ve většině případů darují své vlastní nebo firemní použité notebooky. Najdou se i tací, kteří nám koupí nový nebo repasovaný počítač. Jeden pán nám třeba poslal starší, ale stále dobře funkční notebooky svých dvou dcer, kterým koupil nové a k tomu přikoupil další čtyři repasované a velmi kvalitní,“ říká Balog.

Do pomoci se zapojil i jeden z dlouhodobých podporovatelů samotného stipendijního programu, který jako jednotlivec nabídl nemalou částku, zároveň si ale přál zůstat v anonymitě. „Když mi nabídl dvě stě tisíc korun, za které

máme pořídit nové notebooky, byl jsem nejprve lehce v šoku. Zároveň se mi velice ulevilo, protože seznam studentů, kteří se nám hlásili, každým dnem rostl a věděl jsem, že jim to vytrhne trn z paty na hodně dlouho. Je úžasné, že se mezi námi najdou lidé, kteří chtějí nezištně pomáhat. Chtěl bych mu tímto poděkovat z celého srdce za to, co pro nás dělá,“ vypráví Balog.

POČÍTAČ NENÍ SAMOZŘEJMOST

I v době, kdy si málokdo dokáže svůj život představit bez chytrého telefonu v kapse a tabletu, notebooku nebo počítače na svém psacím stole, se žáků a studentů, kteří ten svůj nemají, najde po celé republice skutečně mnoho.

„Díky spolupráci se sociální pracovnící z jedné pražské městské části jsme se například dozvěděli o situaci několika romských rodin, které na tom nebyly vůbec dobře. Nejvíce nás zasáhl příběh matky čtyř školou povinných dětí, která podstupuje léčbu kvůli nádoru na mozk. Do rodiny od nás putovaly dva počítače. Ani to není úplně ideální, protože se na nich musí děti i tak střídat. Nicméně i dva počítače pro ně a jejich mámu znamenají velkou úlevu a možnost připravovat se do školy lépe a snadněji,“ přibližuje Jitka Votavová.

Potkává se s mnoha romskými studenty a studentkami středních škol, kteří sní o tom, čím se stanou – třeba policistou nebo právníčkou. Kromě nedůvěry okolí, učitelů, blízkých nebo vrstevníků často narážejí na omezené zdroje své rodiny, které jsou pro studium na střední, potažmo pak na vysoké škole potřeba.

„Víme, že významná část studentů, kteří jsou s námi ve spojení přes stipendijní program, má mladší sourozence na základní škole, se kterými se musí na počítači, pokud v rodině nějaký je, v přípravě do školy a během online hodin střídat. Jeden ze stipendistů, kterému jsme předali notebook, studuje výpočetní systémy na průmyslové škole. Do této chvíle měl přístup k počítači jen ve škole, žije ve vyloučené lokalitě a jeho táta má roztroušenou sklerózu. Jediný jejich příjem je invalidní důchod. Darovaný notebook je pro něj obrovská pomoc – a to nejen během distanční výuky, ale i v běžném režimu, do kterého se snad brzy vrátíme,“ líčí Votavová.

Samotní studenti si podle ní pomoci velice váží. „Je to pro mě opravdu velká věc! Ve třetím ročníku vysoké školy je to jako malý zázrak. Zjednoduší mi to veškerou práci a bude se mi lépe studovat. Jsem opravdu velmi vděčný. I díky téhle pomoci mohu být a chtěl bych, aby se to stalo, vzorem a motivací pro další děti, které nepocházejí z rodin, kde jsou věci jako elektronika nebo platba školného samozřejmostí,“ říká jeden z nich, tříadvacetiletý Michal.

AŽ SI HO KOUPI SAMI

Iniciativa však nemá jen pozitivní ohlasy – mezi nejčastější nedůvěřivé dotazy, se kterými se organizátoři setkávají, patří hlavně ty, které směřují na pomoc právě romským studentům nebo zpochybňují, že jsou v situaci, ve které pomoc skutečně potřebují: „Počítače přece potřebovali i před covidem, jak to, že najednou žádné nemají?“

„Před zavedením vládních opatření kvůli pandemii byly otevřené knihovny,

školní počítačové učebny, bylo snadnější se navštěvovat se spolužáky, kteří počítač mají, a podobně. Počítač je dnes považovaný za standardní výbavu studentů. Do chvíle, než byla nařízena distanční výuka, zůstávali děti a mladí lidé, kteří počítač jednoduše nemají, mimo pozornost. A to navzdory tomu, že, jak ukazují rozličné průzkumy, jich jsou tisíce,“ popisuje Štefan Balog.

K dalším výtkám patří i ta, že si studenti mohou na své pomůcky při studiu vydělat sami. Podle Baloga mnoho studentů stipendijního programu brigádu nebo práci na částečný úvazek mělo. „S krizí o ni ale spousta z nich přišla. Troufnu si tvrdit, že o situaci a rodinném zázemí těchto studentů víme hodně, takže víme i to, že mnoho z nich výdělek z brigády dávalo spíše na chod domácnosti, na jídlo nebo přispívali na nájem. Že by si z toho našetřili ještě na notebook, to za takových podmínek prostě vždy není v jejich silách. Ze stipendia, které jim poskytujeme, což je 14 tisíc korun na školní rok, často nemalou část ukrájí na základní potřeby, cestovné do školy, zaplacení obědů nebo školného, ne na nákup počítačové techniky,“ přibližuje.

Někteří další stipendisté ale mají větší štěstí a finanční situace je v jejich rodinách mnohem lepší. Ti si ale o pomoc kvůli počítačům nežádají.

PROČ POMÁHÁTE JEN ROMŮM

A proč pomoc směřuje jen k romským studentům, když je i mnoho neromských, kteří jsou v nouzi? „To je častá a samozřejmě legitimní otázka. Stojí za tím mnoho důvodů. Pro jejich pochopení je ale nutné přijmout fakt, že Romové na území ČR zažívají historicky doložitelnou diskriminaci ve všech oblastech života,“ přibližuje Votavová.

„Stipendijním programem se snažíme kompenzovat diskriminaci v přístupu ke vzdělání, která se projevovala například nadměrným a zcela neodůvodnitelným umisťováním dětí do vedlejšího vzdělávacího proudu. V minulém režimu končily romské děti často ve zvláštních a praktických školách pro děti s lehkým mentálním postižením, ze kterých vycházeli lidé s hodně omezenými možnostmi uplatnění na trhu práce,“ přibližuje Votavová.

Takovou zkušenost podle ní má i mnoho rodičů stipendistů, kteří své děti podporují v dosažení vyššího

vzdělání i proto, že si silně uvědomují, že to je větší šance na dobré zaměstnání. Neplatí to však beze zbytku – i vzdělání Romové mohou mít stále problém sehnat obстойné bydlení nebo práci odpovídající jejich kvalifikaci.

„Navíc i dnes u nás existují segregované školy nebo třídy, kam chodí v podstatě jen romské děti, a úroveň vzdělání v těchto školách je na nízké úrovni, což předurčuje jejich další studijní nebo profesní dráhu. Snažíme se proto pomoci především těm romským studentům, kteří pocházejí z chudých poměrů a jejichž nástup na střední nebo vysokou školu nebo samotné dokončení studia je ohroženo,“ říká Votavová. Ve stipendijním programu jsou ale i studenti, kteří jsou na tom finančně lépe, mají vynikající studijní výsledky, jsou aktivní ve svém okolí a snaží se být motivací pro ostatní romské i neromské studenty.

POMOC ZVENKU

O tom, že děti bez přístupu k distanční výuce zůstávají za ostatními pozadu, lze pochybovat jen stěží, navíc se přidává

strach z důsledků, které si počínají za rohem. Velké obavy mají hlavně studenti maturitních ročníků, situace však není jednoduchá ani pro ty nejmenší.

„U malých dětí na prvním stupni je často nezbytné, aby u nich během online výuky někdo seděl, ideálně někdo z rodičů, a dohlížel na to, jestli vše funguje, jak má, jestli je zapnutý mikrofon nebo kamera, jestli se dítě soustředí a učitele vnímá. U socioekonomicky znevýhodněných rodin, rodin z vyloučených lokalit, rodin, kde mají rodiče třeba jen základní vzdělání nebo u rodin samoživitelů hrozí, že není v jejich silách zajistit vhodné podmínky pro distanční výuku, i kdyby stokrát chtěli,“ myslí si Votavová.

Jako zásadní proto považuje, aby se k nim dostávaly zásadní informace, co pro ně může udělat škola a pomoc zvenku, například pracovníků neziskových organizací, kteří se s rodinami dlouhodobě znají a mohou jim v jejich obtížné situaci nabídnout pomocnou ruku.

●

Lukáš Vávra / Foto: Archiv Lukáše Vávry

VLÁDA SCHVÁLILA ZPRÁVU O STAVU ROMSKÉ MENŠINY

Vláda schválila Zprávu o stavu romské menšiny v České republice za rok 2019 a zároveň vzala na vědomí informaci o naplňování Strategie romské integrace do roku 2020 v roce 2019.

Zprávu o stavu romské menšiny schválila také Rada vlády pro záležitosti romské menšiny. Hlavní body dokumentu se týkají soužití s většinovou společností, převládajících předsudků a projevů antiganismu; vzdělání – snižování počtu segregovaných škol nebo alespoň zvýšení kvality jejich vzdělávání; zaměstnanost,

bydlení – chybějící zákon o sociálním bydlení, zdraví, romské kultury, jazyka a dějin.

Podle autorů je stále zpracování Zprávy a případné hodnocení dopadů realizovaných aktivit komplikováno tím, že nejsou známy počty Romů na území ČR.

OCENĚNÍ PRO DOKUMENTÁRNÍ SNÍMEK LETY

Dokument LETY z produkce ROMEA TV získal ocenění na filmovém festivalu AKE DIKHEA? Film natočený trojicí tvůrců Violou Tokárovou, Františkem Bikárem a Renatou Berkyovou získal zvláštní uznání uměleckého ředitele festivalu Hamze Bytyciho. Ocenění za nejlepší film a cenu publika získal film Lindy the Return of Little Light.

Snímek LETY zachycuje snahy mnoha aktérů o odstranění vepřina i přetrvávající debatu o historii místa tzv. cikánského tábora. „Ocenění je pro nás důležité hlavně proto, že můžeme díky filmu vyprávět poválečnou i současnou historii

preživších romského holokaustu také mimo ČR. Děkujeme obzvláště Čeňku Růžičkovi a dalším respondentům,“ uvedla Berkyová během slavnostního udělování cen.

GALAKONCERT FESTIVALU KHAMORO ONLINE

Světový romský festival Khamoro na konci listopadu vyvrcholil živě vysílaným Galakonzertem z pražského kulturního centra La Fabrika v pražských Holešovicích. Vzhledem k pandemii se letošní ročník festivalu konal poprvé v on-line formátu. První část koncertů proběhla v září. Záznam Galakonzertu je na stránkách Romea.cz.

Divákům se představili například Kale se zpěvačkou Gitanou, Fricska Dance Group z Maďarska, Puerto Flamenco ze Španělska a další. V předvečer proběhl také koncert tradiční romské hudby, na kterém zahrála legendární skupina

Bengas, Surmajovci a Mário Bihári se skupinou Bachtale Apsa. Záštitu nad festivalem převzal ministr kultury Lubomír Zaorálek a primátor hlavního města Prahy Zdeněk Hřib.

DOMINIK ORAČKO ZÍSKAL TŘI ZLATÉ MEDAILE

Reprezentant ČR Dominik Oračko z oddílu SK vzpírání Sokolov získal v listopadu na Světovém poháru juniorů do 17 let hned tři zlaté medaile.

V nejtěžší váhové kategorii patřil k favoritům – loni v březnu se jako šestnáctiletý stal dvojnásobným mistrem světa. Hned svým prvním pokusem v trhu zdvihl nad hlavu 154 kg a dostal se do čela soutěže. Ve druhém pokusu přidal ještě dalších 6 kg a výkonem 160 kg porazil stříbrného

závodníka Igora Osucha z Polska o 14 kg.

V nadhozu pak zvládl v prvním pokusu 192 kg, které mu stačily na vítězství v nadhozu i v dvojboji. Pohár se měl konat v Peru, kvůli pandemii však závodníci vzpírali ve svých domovských klubech a soutěž proběhla on-line. ●

BYZNYS S CHUDOBOU VESELE KVETE DÁL

Stanislava Ondová / Foto: Archiv Štefana Lukáče

Přestože vystudoval sociální pedagogiku na Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně, sednout si za katedru nebylo nic pro něj. I možná proto se rozhodl pokračovat v magisterském studiu na Karlově Univerzitě, kde nakonec vystudoval veřejnou a sociální politiku. Dnes jednatřicetiletý **Štefan Lukáč** působí jako koordinátor pro romské záležitosti na Krajském úřadu Ústeckého kraje.

„Začínal jsem jako terénní pracovník na městském úřadě v Bílině. To byl také důvod, proč jsem začal studovat sociální pedagogiku, věděl jsem, že v případě profesního růstu se bez dalšího vzdělání v životě neobejdu. Navazující magisterské studium jsem studoval už kvůli svým ambicím a splnění si svého osobního cíle,“ říká hned v úvodu Štefan Lukáč, který v současné době absoluuje kurz MBA.

Rozhodl se tak především proto, aby si prohloubil své dosavadní znalosti. Podle svých slov by v blízké době rád zastával vedoucí pozici. „Vzhledem k tomu, že je v sociální oblasti značná konkurence, musím tomu jít naproti a zvyšovat si své vzdělání a šanci na úspěch. Rodina mě v mém rozhodnutí maximálně podporuje. Jak to v naší generaci bývá, jsem v rodině první vysokoškolák. Někdy se mi stane, že moje okolí bývá celkem dost překvapené, jaké vzdělání mám a čemu se věnuji. Jaksí to nezapadá do jejich představ o Romech,“ prozradí Lukáč, který vyrůstal jako jedináček.

„U nás na úřadě metodicky vedu terénní pracovníky a zástupce neziskových organizací v rámci celého kraje. Zapojuji se do komunitního plánování a lokálního partnerství pro sociální začleňování. Podílím se na tvorbě strategických dokumentů na lokální, krajské i národní úrovni,“ přibližuje náplň svého zaměstnání a dodává, že se kromě toho věnuje i aktivitám, které napomáhají integraci romské menšiny v Ústí.

Každodenně tak komunikuje s ostatními úřady a organizacemi, které se podílejí na integraci Romů do společnosti. Sice už neřeší dennodenní problémy klientů, ale do kontaktu s nimi přichází v okamžiku, kdy sleduje vývoj v určitých lokalitách. Na základě toho navrhuje další možná řešení.

„Není to pouze úředničina, jak by se mohlo na první pohled zdát. Když se například vyskytne nějaký problém, který je zapotřebí řešit, tak pak dojdeme na kulaté stoly a podělíme se na řešení konkrétní situace. Zároveň někdy jezdíme přímo i do lokalit a povídáme si s obyvateli, jak se jim tam žije, jak se jim vede, co by potřebovali změnit,“ prozrazuje detaily svého běžného pracovního dne.

„ČUNKODOMY“ NEJSOU ŘEŠENÍ

Jedna z krizových situací, kterou musel Lukáč společně se svými kolegy z krajského úřadu urychleně řešit, nastala po rozhodnutí majitele dvou ústeckých ubytoven obě je uzavřít. Hrozilo, že mnoho rodin, především romských, se tak ze dne na den ocitne i s dětmi na ulici.

„Situace, tak jak vypadala na začátku, byla opravdu kritická, protože se jednalo o stovky lidí, kteří se mohli ocitnout bez střechy nad hlavou. Ale díky rychlé pomoci městských částí, neziskových organizací a spolupracovníků se to podařilo zvládnout a všem obyvatelům ubytoven jsme pomohli najít náhradní

bydlení,“ říká Lukáč a neskrývá, že situace rodin z ubytoven jej velmi potrápila.

Lukáč zároveň připouští, že Ústecký kraj se dlouhodobě potýká s řadou jen obtížně řešitelných problémů. Tím nejpalčivějším je demolice domů v Mostu a vybudování animobuněk, jež před několika lety nechvalně proslavil Jiří Čunek, když z nich udělal ne pouze dočasné, ale trvalé bydlení pro Romy z vyloučené lokality Poschla. „Město Most se rozhodlo zrovna takovým způsobem řešit situaci v Chanově a podle mě ne úplně šťastně,“ upozorňuje na aktuální situaci v Ústeckém kraji a připomíná, že Agentura pro sociální začleňování kvůli tomu ukončila s městem Most spolupráci. Agentuře se řešení bytové situace chanovských Romů tzv. „čunkodomy“ nejevila jako správná a vyhodnotila ji jako segregáční a neinkluzivní.

„Myslím si, že ideálním řešením by bylo, kdyby se v budoucnu Chanov zrušil úplně a ti lidé, kteří tam žijí, by se přestěhovali do lokalit, které nejsou až tak segregáční. Bohužel město Most má s Chanovem jiný záměr. My z pozice kraje můžeme tuto situaci pouze připomínkovat, ale to rozhodnutí je v rukou města a samosprávy,“ prozrazuje Lukáč a nezastírá zklamání.

Řešením podle něj nejsou ani bezdoplatkové zóny, které v praxi nepřinesly žádné kladné výsledky a boj s chudobou nezastavily. „Naopak, ten kvete vesele dál,“ poukazuje na nej-

častější příčinu vzniku tzv. byznysu s chudobou, problému z posledních let, který řešil nejen region v Česku. „Mnoho úředníků i starostů přiznává, že bezdoplatkové zóny nepřinesly žádný pozitivní výsledek, pouze ti nejpotřebnější jsou ještě o jednu z dávek chudší, což jim pak samozřejmě jen stěžuje možnost vyřešit své existenční problémy,“ říká Lukáč. „Z praxe vím, že pokud se rodina stěhuje z vyloučené lokality, tak většinou do sousední, která je stejně tak postižená sociálním vyloučením. Málokdy se povede, aby se rodina přestěhovala do nestigmatizované lokality. To se děje spíše výjimečně,“ vysvětluje koordinátor pro romské záležitosti a dodává, že Romové se ocitají v patové situaci, protože jsou diskriminováni na trhu s bydlením.

„Mnohdy mají velké problémy s kaucí, mnozí majitelé požadují i velmi vysoké kaucy, které pak na konci nájmu slibují navrátit, jenže to se děje také sporadicky, protože když se nájemníci rozhodnou odstěhovat někam jinam, majitel jim většinou kauci nevrátí z důvodu následujících oprav bytu. Netvrdím, že někdy to není oprávněné, ale většinou tomu tak nebývá,“ naráží na nejčastější problém s nájemním bydlením.

Zároveň však přiznává, že vedení města nemá mnohdy možnost ovlivnit velikost nebo vznik vyloučené lokality. Pokud jsou totiž byty v soukromém vlastnictví, město nemůže zasahovat do vlastnických práv těchto osob. A tak majitelé bytů i nadále obchodují s chudobou a obohacují se na úkor těch nejchudších obyvatel i státu. Přesto Lukáč neztrácí naději. „Městům

se podařilo odkoupit několik bytů, které následně pronajímá naší cílové skupině. Samozřejmě, že když se podíváme na počty vykoupených bytů, nejsou to stovky ani desítky, ale jsou to první vlaštovky úspěchu a známky toho, že se města snaží situaci řešit správným směrem,“ pochvaluje si počínání měst Ústí nad Labem a Chomutova. Tyto dílčí úspěchy jsou podle něj velmi důležité, protože mnoho malých úspěchů pak tvoří jeden obrovský.

NEMAJÍ TO JEDNODUCHÉ, PŘESTO CHTĚJÍ NĚCO DOKÁZAT

Obrovskou inspirací mu bylo i nedávné setkání s romskými studenty z projektu Baruvy, který pořádá několikrát do roka organizace Romea. „Když jsem na toto setkání šel, byl jsem smířený s tím, že tam budu nejstarší student. A bylo tomu

tak, dokonce mě někteří pokládali za organizátora,“ vzpomíná se smíchem. „Byl jsem ale neskutečně překvapený, kolik romských studentů na tomto setkání pocházelo z našeho kraje. A protože místní podmínky moc dobře znám a vím, že tyto mladí lidé to nemají v životě jednoduché, že nemají potřebné studijní zázemí a patří do nejchudších rodin, byl jsem opravdu potěšen, že i přesto studují. O to víc, když jsem viděl, jak moc jsou motivovaní a ambiciózní. Překvapil mě i ten vysoký počet účastníků. Seznámil jsem se s inspirativními lektory, sociálními pracovníky a s dalšími zajímavými osobnostmi, všichni mě obohatili o řadu skvělých myšlenek, a doufám, že s některými z nich budu v budoucnu spolupracovat i profesně. Všem účastníkům přeju jen úspěch,“ říká s upřímností v hlase Štefan Lukáč, který ze setkání odjížděl pozitivně naladěný a nabitý novou energií.

„Jsem za tuto zkušenost opravdu vděčný,“ dodává a prozrazuje, že v letošním roce plánuje přednášet volitelný předmět na fakultě sociálně ekonomické své alma mater kurz zaměřený na problematiku sociálně vyloučených lokalit a Romů. „A od nového roku budu akreditovaný kurz MPSV pod názvem Nástroje sociální politiky a jejich možnosti při práci s romskou menšinou nabízet i jako vzdělávací seminář pro zástupce veřejné správy a NNO,“ říká závěrem Štefan Lukáč, který pevně věří, že se jednou podaří sociálně vyloučené Romy začlenit do české společnosti, aby romské děti mohly mít stejné startovací podmínky jako ty české.

METLA LIDSTVA

Lubomír Čipčala / Foto: Pixabay

Jedno pivo denně neublíží, jedna sklenka červeného je dobrá na krvinky. Lež. Nic víc než lež. Právě záměrné dezinformace v kombinaci s lidovými moudry o blahodárných účincích alkoholu, které se šíří mezi lidmi, či pouhá neznalost vás mohou dostat někam, kde byste opravdu být nechtěli.

My Romové máme k alkoholu velmi vřelý vztah. Co by to také bylo za oslavu bez alkoholu, umíte si představit svatbu, kde by netekla vodka proudem? Nebo takové křtiny bez toho, abychom dítě pořádně zapili? Žijeme v mylném domnění, že alkohol je v rámci mezi bezpečnou drogou. Myslel jsem si to také, a od svých 17 done dávna tak propil 13 let svého života.

Zlom nastal v roce 2017. Ve 27 letech jsem dostal první srdeční záchvat. Odvezli mě z práce přímo na jednotku intenzivní péče. Den po propuštění jsem však opět pil. Bohužel jsem už sám přestat nedokázal. Během předchozích tří let jsem se propil do stavu každodenního zvracení, třesu rukou, nevolnosti a pocitu bezradě, že pokud se nenapiju, tak opravdu umřu. Tím nemyslím jen metaforicky, ale abstinenci příznaky alkoholismu opravdu piják ohrožují na životě, a z toho důvodu jsem léta udržoval hladinku alkoholu v krvi. Když vzpomínám na rána, kdy jsem musel ve tři ráno vstát z postele, sednout do auta a jet si na benzinovou pumpu pro vodu, jen aby mi bylo lépe, tak jsem rád, že dnes už je to jen vzpomínka.

VY BERETE DROGY?

Jak jsem to mohl zvládat a fungovat, aniž by si nikdo ničeho nevšiml? Pil jsem vodu

v domnění, že není citit. Sice ne z úst, ale pokud konzumujete vodu ve větším množství, tak se vypařuje póry kůže, což cítit lze. To pro mě znamenalo každodenní výmluvy v práci, že se slavilo, že jsme se doma pohádali a museli jsme se napít a tak podobně. Abych nebudil podezření, měl jsem vždy po ruce několik deodorantů, ústní vodu, kartáček na zuby a samozřejmě dvě placatice vodky, které jsem pil průběžně na toaletě během směny.

Po téměř roce od prvního záchvatu mi tělo opět důrazně dalo najevo, že už stačilo. Přišel mnohem závažnější srdeční záchvat, objevila se fibrilace, což znamenalo celkovou anestézii a resuscitaci. „Pane bože, prosím, ať jsem v pořádku, slibuji, že už pit nebudu,“ modlil jsem se. Sliby chyby, samozřejmě hned po tom, co jsem byl propuštěn z nemocnice, jsem zamířil do vietnamské večerky pro litr vodky, kterou jsem si nesl domů v náručí jako miminko. Sliboval jsem zbytečně a nebylo to naposled. Další tachykardie s fibrilací a následnou resuscitací následovala za tři měsíce po té první. „Pane, prosím vás, vy berete drogy?“ ptala se lékařka, která mě resuscitovala. „Ne, jen piju ve velké míře alkohol,“ odpověděl jsem. Poté, co jsem se probral, mi bylo řečeno, že mě nemohli uspat a museli

mi dát sedmkrát větší dávku anestézie. „Alkohol a anestézie totiž působí na stejné receptory v mozku,“ vysvětlila mi lékařka z královéhradecké nemocnice.

„Je to jasný, jsem alkoholik.“ První krok k tomu, abych se sebou začal něco dělat, byl za mnou – přiznat si, že mám problém. Dalším krokem byla návštěva psychiatra a snaha zvládnout alkohol doma sám bez pomoci zdravotnického personálu. Zkoušel jsem to zhruba tři měsíce, ale marně. Bez alkoholu jsem nezvládl ani den. Strach a abstinenci stavy byly silnější než já.

„Nedá se nic dělat, sám to nezvládnete, píšu vás na hospitalizaci na detox. Tam vám pohlídají abstinenci příznaky. Dokud vás nepřijmou, nepřestávejte pít. Mohlo by vás to ohrozit na životě, pokud bydlíte sám a přišel by z abstinenci důvodu epileptický záchvat nebo delirium tremens,“ upozornila mě psychiatricka.

KDYŽ DETOX NESTAČÍ

Měsíc uběhl a byl to nejdelší měsíc v mém vodkou nasáklém a ponurém životě. Nastal den příjmu. Nedopadl zrovna nejlépe, protože jsem nadýchal zbytkový alkohol. „Milý pane, správně bych vás neměla přijmout, ale když vidím, jak vám je, tak se bojím, že mi tu omdlíte ještě před příjmem,“ sdělila mi sestra v psychiat-

rické léčebně ve Svitavách. Dostal jsem injekci suchého alkoholu – diazepam, což je jediná látka, která léčí abstinenci příznaky alkoholiků.

Po několika týdnech na oddělení jsem poznal, že detox v mém případě k tomu, abych přestal pít, nestačí. Dává vás dohromady fyzicky, problém alkoholika je ale jinde. V hlavě. Je potřeba najít problém a uzdravit mysl a duši. Měl jsem to štěstí, že jsem se dostal na čekací listinu do skvělé Psychiatrické nemocnice v Kroměříži a tamní protialkoholní léčby.

Děkuji veškerému profesionálnímu personálu na oddělení 15. Tito lidé mi zachránili život. Nyní se dívám na svět jinýma, střízlivýma očima. Abstinuji sice jen rok a deset měsíců, ale je to má nejdelší abstinence vůbec.

Podělit se o tuto zkušenost jsem se rozhodl, protože možná si můj příběh přečte někdo, kdo na tom je stejně, jako jsem byl já. Nebo někdo, kdo takového alkoholika zná. Do situace, kdy člověk začne pít, se může dostat kdokoli. V léčebně jsem se setkal jak s dělníky, tak s lékaři, učiteli, a dokonce i kněžími. Řešení problému s pitím může být pro někoho nejasné, neboť mezi lidmi koluje spousta bludných představ o tom, co protialkoholní léčba obnáší.

Pokusím se alespoň trochu objasnit, co se uvnitř takového zařízení děje, tedy alespoň tak, jak mi to etická pravidla léčebny dovolují, neboť soukromí pacientů je na prvním místě. Opravdu zde ctí anonymitu každé osoby, takže pacient se nemusí bát, že by bylo prozrazeno, s jakým problémem se léčí. Pacienta nevidíte ani na žádných fotografiích, neboť je zde přísný zákaz pořizování jakýchkoli audiovizuálních záznamů.

VRCHOL LEDOVCE

Běžný den začíná budíčkem v šest ráno, poté rozcvičkou, kterou vede sportovní referent volený na dobu čtrnácti dnů z řad členů komunity (mimo jiné se zde také volí funkce předsedy a dozorčí komunity, kteří dohlížejí na správný chod celé skupiny). Poté přichází na řadu úklid přidělených rajonů, snídaně, léky, ranní komunitní shromáždění, na němž se probírá plán celého dne, problémy komunity a samotní pacienti – představují se zde noví členové, absolventi léčby se loučí s personálem a celou komunitou apod. Následuje pracovní terapie, kdy třeba hrabete listí. Ti zasloužili – mazáci – například navštěvují kurzy keramiky, malování nebo absolvu-

jí jinou kreativní činnost. Po obědě je na programu relaxace s psychologem a pak psychoterapie, během níž se snažíte přijít na hlubší problém, který vás k pití vede.

Rozkrýváte své niterné problémy před ostatními, stejně tak jako oni před vámi. Jak říkala naše psycholožka, „samotné pití je jen vrchol ledovce, musíme zjistit, co vás vede k pití.“ V léčebně je čas i na osobní volno, můžete se volně pohybovat po areálu léčebny, zajít si na kávu s přáteli nebo si číst knihu. Po večeri je na každém, jak svůj volný čas využije, zda bude hrát hry, zacvičí si v posilovně nebo si bude povídat s ostatními.

Nebudu vám lhát, žádné peříčko to není. Není to ale ani žádné peklo. Pokud dodržíte pravidla a snažíte se, tak tento polovojenský režim zvládnete. Pravidla totiž představují stěžejní moment léčby, za porušení pravidel dostáváte takzvané „mínusáky“. Pokud dostanete mínusový bod, máte 24 hodin zákaz opustit budovu a nesete další důsledky. Pokud však máte více než čtyři mínusové body, může se stát, že vás z léčby zkrátka vyloučí. „To není možný, zase jsem dostal mínusáka, za to že jsem měl špatně uklizený rajon,“ stěžoval si můj spolubydlící. „Tak, a mám už třetího mínusáka, a do konce léčby mi zbývá ještě měsíc, musím si dát pozor,“ svěřila se při obědě kolegyně.

Ani já jsem nebyl výjimkou a díky bodovacímu systému, kterému teď již rozumím, jsem chtěl léčebnu opustit. Zdálo se mi nehorázné a potupné dostávat za takové

nesmysly mínusové body, třeba když jsem mluvil u kouření. „Na toto nemám, podepíšu reverz, nezvládnou to tady, je to buzerace, proč nemůžu mluvit, když si zapálím?“ stěžoval jsem si vrchní sestře. „Mladý pane, uvědomte si, že nám nejde o to vás ‚buzerovat‘, jde o to vyvolat ve vás stres. Je to trénink, ‚tresty‘ v životě jsou nespravedlivé, a co uděláte venku? Napijete se na truc? Všechny vaše mínusové body vám ukazují vaše chyby jako zrcadlo, v čem zřejmě budete dělat chyby i tam venku, kde vás už ale nikdo nebude hlídat a budete se muset spoléhat sám na sebe.“

Ano, vše v léčebně je promyšlené do sebemenšího detailu, což přirozeně na začátku nevidíte, ale všechno má svůj smysl. Další věc, která mě velmi trápila, byla představa, že se už NIKDY nesmím napít. Tohoto sdělení se mi dostalo na detoxu a nesl jsem to velmi špatně, představa, že se nikdy nenapiju, mě deptala.

V léčebně vás ale s touto představou naučí žít a smířit se s tím. Rád bych citoval našeho pana adiktologa: „Pokud si budete říkat ‚nikdy se nesmím napít‘, je to pro vás velký závazek, který nemůžete splnit. Pokud si však budete říkat ‚dnes se nenapiju‘, je to udržitelné po delší dobu“. Takto si to říkám už něco málo přes dvacet dva měsíců a funguje to. Pokud cítíte, že máte problém s alkoholem nebo jinou návykovou látkou, není ostuda požádat o pomoc. Pokud si o ni neřeknete a budete to myslet vážně, tak se vám pomoci vždy dostane. ●

STAVÍME MOSTY MEZI LIDMI

Jana Baudyšová / Foto: Cheiron T

„Zaměřujeme se na přímou práci, tedy přímý kontakt s klientem. Rozhovor s ním je základním pilířem naší práce. V době, kdy se potkávat nemůžeme nebo je kontakt s klientem omezený, je to pro nás velmi složité,“ přibližuje fungování tábořské organizace **Cheiron T** během pandemie Anna Sejková.

Cheiron T vznikl v roce 1996 a o rok později zahájil činnost svého Komunitního centra a Nízkoprahového zařízení pro děti a mládež. Postupně začal fungovat také Terénní program a Sociálně – aktivizační služba pro rodiny s dětmi (SAS). Dnes je organizace jedním z nejvýznamnějších poskytovatelů sociálních služeb na Tábořsku. Pandemie zasáhla i festival Jeden svět, který organizace ve spolupráci s Člověkem v tísní pořádá v Táboře už patnáct let. Letos poprvé neproběhl.

PROSTOR PRO VŠECHNY

„Velká část problémů, se kterými se spolu s našimi klienti potýkáme, se řeší napříč regiony – problémy s dluhy a exekucemi, nedostatek adekvátně placených pracovních pozic, nedostatek praktických lékařů a zubařů, u mladistvých často záškoláctví, kyberšikana nebo drobná kriminalita. A v neposlední řadě nedostatek dostupného bydlení,“ vysvětluje Sejková. Koncepte a fungování sociálního bydlení je podle ní v regionu teprve „v plenkách.“

Samostatnou kapitolou je největší tábořské sídliště, kde žije téměř třetina obyvatel města (cca 10 tisíc lidí), a přesto mu chybí adekvátní občanská vybavenost. Sídlíště se potýká se s konflikty mezi majoritou a romskou komunitou a generačními konflikty. „Chybí tu zatím společný kulturní a společenský prostor, vyžití, které by těmto problémům pomáhalo předcházet,“ říká Sejková. Cheiron T však právě letos na sídlišti otevřel centrum, které by rádo chybějící místo vyplnilo a stalo se komunitním prostorem, místem setkávání pro všechny. Jedním z nejpalčivějších sociálních problémů města jsou dětské gangy, které napadají kolemjdoucí a páchají drobnou kriminalitu. K eskalaci výrazně přispělo zavření škol, sociálních služeb a absence jakéhokoliv režimu.

PRÁCE S KOMUNITOU

V minulém roce pracoval Cheiron T s 215 dětmi a mladými v rámci nízkoprahových klubů, s dalšími 118 ve věku 13 až 26 let prostřednictvím terénních

pracovníků, s 46 klienty a jejich rodinnými příslušníky v rámci služby pro rodiny s dětmi a stovkou klientů v rámci komunitní práce. V současnosti také zprostředkovává potravinovou pomoc pro 18 rodin.

„Naše práce je založena na principu komunitního rozvoje. Snažíme se o to, aby lidé, se kterými spolupracujeme, jen pasivně nečekali na naši pomoc, ale aby s naší podporou aktivně a odpovědně řešili své záležitosti,“ říká Sejková. Společně se organizují kulturní a sportovní akce, například festival romské kultury Romfest, festival o tábořských menšinách Známe se? nebo každoroční nohejbalový turnaj. V minulosti se komunitě také podařilo rekonstruovat vstupní chodbu a schodiště jednoho z domů ve vyloučené lokalitě nebo se zasadit o zavedení ranního školního autobusu.

Vyloučená lokalita existuje v Táboře oficiálně jedna. Jde o komplex domů v Lužnické ulici, kde žijí dlužníci města. V současnosti zde bydlí asi 80 lidí. Mezi další problémová místa z hlediska sociálního vyloučení patří především ubytovny. V té, kde je nejvíce rodin s dětmi, žije v současnosti asi 40 lidí.

NOVÝ BEJVÁK

Letos Cheiron T otevřel svůj třetí klub pro děti a mládež BejVák. „Prostor vyžadoval velké investice – finanční, materiálové,

časové, ale vše se nakonec zvládlo i v plánovaném termínu. Za to bychom chtěli poděkovat tábořské veřejnosti, která nás podpořila,“ přibližuje Sejková. Podle ní se také daří motivovat mládež, aby po ukončení základní školy mířila místo úřadu práce nebo zaměstnání „na černo“ na střední školy nebo učiliště. Pracovníci jim poskytují psychickou podporu, doučování, mají také možnost stipendií. Organizace rovněž podporuje celosvětový program neformálního vzdělávání DofE, který v roce 1956 založil britský princ Philip.

Do loňského roku také Cheiron T intenzivně pracoval s předškoláky – připravoval děti do první třídy nebo mateřské školky, aby nenastupovaly s velkým hendikepem oproti svým vrstevníkům.

„Spolupráce se velmi dařila, od vedení mateřských škol jsme dostávali pozitivní zpětné vazby, že je pobyt v první třídě, případně ve školce pro děti našich klientů mnohem jednodušší a místním učitelkám zjednodušuje práci. V září 2019 jsme předali poslední naše malé „odchovance“ do tábořských školek a škol, a tím byl náš projekt úspěšně završen,“ říká Sejková. Díky zavedení povinné předškolní docházky a motivování maminek, aby začaly děti dávat do školky co nejdříve, již není předškolní klub potřeba. ●

KAMAS TE AČHAVEL PHURĎA MAŠKAR O MANUŠA

E Jana Baudyšová / Foto: Cheiron T

„Andre amari buči dikhas sar angluno o kontaktos le manušenca, so lenge kempel amaro džaňiben. Te ajse manušenca šaj vakeras, ta šaj keras e buči mišto. Andro idejos, kana pen le manušenca našti dikhas, bo o kontakta le kljentenca našti akana aven, hin kada problematiko,“ phenel pal e buči andre taborsko organizacija **Cheiron T** tel e pandemija Anna Sejkovo.

E Cheiron T andro berš 1996 the jekh berš pal oda, phundrađa o Komunitno centros the o Nízkoprahos perdal o čhavore the terne. Palis mek kerđa o Terenno programos the socijalno-aktivizačno služba vaš o fameliji le čhavorenca (SAS). Adadives hin e organizacija maškar jekh nekbareder organizaciji, save keren e socijalno buči pro Taborsko. E pandemija dopejľa the pro festivalis Jeden svět, savo e organizacija jekhetanes le Člověk v tísní kerel andro Taboris imar 15 berš. Kada berš les našti kerde.

THAN PREDAL SA MANUŠA

„E socijalno buči, so le kljentenca kempel te kerel, hin andro but regijoni – o adošaga the o ekzekuciji, e buči, kaj bi o manuša šaj zarodenas love, o doktora the o stomatologa, te o terne na phiren andre škola sar kempel, kiberšikana či varesavi cikneder kriminalita. U mek oda, hoj o manuša našti rakhen ajse khera, pre save len avela o love,“ phenel kije oda e Sejkovo. E koncepcija the o socijalno beštipen hin andro regijonos „mek pro agor.“

Jekh nekbareder kapitola hin baro taborsko sidliskos, kaj bešen vaj 10 ezera manuša, oda hin maj jekh trine koterendar savore manušendar andro foros, u nane odoj adekvatno manušengero kamplipen. Pro sidliskos hin o bibachtalipena maškar e majorita the romaňi komunita the hin odoj the o generačna konflikti. „Nane odoj řisavo jekhetano kulturno than. Le manušen odoj nane kaj te džal,“ phenel e Sejkovo. O Cheiron T kada berš pro sidliskos phundrađa o centrum, savo kamel te avel ajso than, kaj o manuša šaj avena u ela olestar komunitno than, perdal sa manuša.

Baro socijalno problemas andro foros hine čhavorengere bandi, save demaven pro manuša, u keren cikneder kriminalita. Akana, te has andre phandle o školi, o socijalne službi the na has řisavo režimos, oda hin mek buter.

E BUČI LA KOMUNITAHA

Oka berš e Cheiron T kerelas buči le 215 čhavorenca the terne manušenca andro nízkoprahova (te andro klubos kamen o čhavore te avel, na kempel lenge řisave formaliti) klubi, u mek 118 avre manušenca le 13 dži 26 berš has andro kontaktos o manuša, so keren terenno socijalno služba, 46 kljenta the le dženenca andal e familija has andre služba o familiji le čhavorenca, the šel manuša has andro programos komunitno buči. Akana e organizacija del o vast 18 familijenge la potravinovo bankaha (andal e potravinovo banka len den o chaben).

„Amari buči bararel o komunitno dživipen. Kamas te kerel e buči avka, te o manuša na užaren, hoj amen vaš lenge sa keraha, kamas, te hine aktivna u te bajinen pal pengero dživipen,“ phenel e Sejkovo. Jekhetanes keras kulturna the športovna akciji, šaj phenas pal o festivalos pal e romaňi kultura Romfest, o festivalos pal o nacijengere cikňipena andro Taboris Známe se? či sakoberšeskero nohejbalovo turnajis. Imar čirleder e komunita kerđa e rekonstrukcija pre angluňi chodba the o ganki andro jekh kher andre lokalita na lače socijalne postoha u mangle penge tiš avri, te odoj phirel tosara, sar kempel le čhavorenge te džal andre škola, o autobusis.

Andro Taboris hin oficijalno ča jekh lokalita nalačeha socijalnone postohoha. Džal pal o kompleksos le kherenca andre

Lužnicko ulica, kaj dživen o manuša, so len hin adošaga paš o foros. Akana odoj dživen vaj 80 manuša. Maškar aver problemova thana, kaj o manuša šaj peren andre socijalno bibacht, hine pro peršo than o ubitovňi. Andre oja, kaj hin nekhbuter familiji le čhavorenca, akana hin vaj 40 manuša.

NEVO KHER – BEJVÁK

Kada berš o Cheiron T phundrađa trito klubos perdal o čhavore the terne manuša BejVák. „O than kampelas te prikerel, molas oda but love, materijalos, časos, no andro agor oda kerďam andro terminos. Kamás bi te palikerel le manušenge, save amenge dine o vast,“ paš oda phenel e Sejkovo.

Joj tiš duminel, hoj hin feder situacija andre oda, hoj o terne na džan pal e zakladno škola maj pro amti/ÚP te mangel o socijalne love, abo andre nalegalno buči, u džan buter pre maškarutne školi, abo pro učilišta. O manuša, so keren socijalno buči, len den zor, sikhľaren len so kempel andre škola, šaj penge mangel o štipendija. E organizacija hin tiš andro calolumakero programos pal o naformalno sikhľuvipen DofE, savo zathoda andro berš 1956 o britsko princos o Philipos.

Dži andro oka berš o Cheiron T tiš kerelas e buči le cikne čhavorenca, so mek na phiren andre škola – sikhľarelas len te džanen sa, so lenge kampela andre peršo trijeda, abo andre cikňi školka, avka te len nane baro hendikepos maškar aver čhavore.

„Kerahas jekhetanes lači buči, o cikne školki ašarenas amari buči, hoj o čhavore amare kljentendar mišto sa džanen, u andre peršo trijeda, abo andre školica le čhavorenca hin e buči lokeder. Septembriste 2019 bičhaďam agorutne „amare cikne“ andro školki the o školi, u o projektos agorisalíľa,“phenel e Sejkovo. Vaš oda, hoj has kerďi předškolno dochazkau le čhavorenge akana kempel te phirel andre školka jekh berš anglal, sar džan andre škola, u hoj denas le dajen e motivacija, te den le čhavoren andro školki so neksigeder, imar na kempel o klubos vaš o ciknore.

KOLIK LIDÍ MUSÍ UMŘÍT

Martina Reková / Foto: Evolution Films

Příběh Rudolfa Vrby a Alfréda Wetzlera, kteří 7. dubna 1944 uprchli z vyhlazovacího tábora Osvětim – Birkenau, a jejichž zpráva o nacistickém vraždění se stala jedním ze základních dokumentů holokaustu, se dočkal filmové podoby. Celovečerní snímek **Zpráva** režiséra Petra Bebjaka vstoupí do českých i slovenských kin 28. ledna příštího roku.

„Kolik lidí musí umřít, aby svět uvěřil?“ ptají se hlavní hrdinové filmu, kteří dokázali přesvědčit svět o hrůzném fungování koncentračního tábora. Snímek ve slovensko – německo – české koprodukcí vznikl podle autobiografického románu Alfréda Wetzlera Co Dante neviděl.

Zásadní postavu spojky Červeného kříže Warrena ztvárnil britský herec John Hannah, který je ve filmu s tím, co se skutečně v Osvětimi dělo, konfrontován mezi prvními, a je na něm, aby tuto zprávu předal na oficiální místa. Informace z Vrbovy (tehdy se jmenoval Rosenberg) a Wetzlerovy zprávy byly publikovány prostřednictvím BBC či v The New York Times. Papež Pius XII., americký prezident F.D. Roosevelt a další autority následně požádali Maďarsko o zastavení deportací, k čemuž došlo 9. července 1944, tedy zhruba tři měsíce po útěku vězňů.

„Když se vám dostane do ruky takový skvělý scénář, uvědomíte si, co máme společného s těmi, kteří tu byli před námi. Jejich síla a odvaha je pro nás

velkou inspirací. O to víc, že v Evropě, která zažívá nejdelší období míru a spolupráce v dějinách, se opět zdvihá vlna nenávisti, rozdělování a strachu. Tento film je skutečně důležitý, jsem hrdý, že jsem mohl přijet na natáčení do České republiky, abych přispěl k rozšíření takového příběhu,“ říká John Hannah, kterého diváci znají třeba z filmu Čtyři svatby a jeden pohřeb.

Jeho scény se točily v kulisách nedaleko Prahy. V hlavních rolích se představili Noel Czuczor a Peter Ondrejček ze Slovenska, spoluvězně si zahrál Jan Nedbal, v menší roli se objeví Ondřej Malý. Premiéru filmu naplánovala produkce k příležitosti Mezinárodního dne památky obětem holokaustu, který OSN vyhlásila na 27. ledna, kdy byl v posledním roce války osvětimský tábor osvobozen.

Ačkoliv bylo uvolnění zprávy tehdy šestadvacetiletého Alfréda Wetzlera a dvacetiletého Rudolfa Vrby kontroverzně pozdrženo a dvaatřicetistránkový dokument byl zveřejněn až po mnoha

týdnech, odhaduje se, že i tak bylo tímto činem zachráněno asi 200 000 Židů.

Producenty filmu Zpráva jsou za Slovenskou republiku společnost DNA Production a RTVS, v Německu Ostlicht Filmproduktion a v České republice pak Ondřej Zima ze společnosti Evolution Films a Česká televize (kreativní producent Jaroslav Sedláček). Film uvede do českých kin společnost Falcon. ●

KECI MANUŠEN KAMPEL TE MURDAREL

Martina Reková / Foto: Evolution Films

So predžidile o Rudolfos Vrba the o Alfredos Wetzleris, save 7. apriliste denašle khatar koncentračno taboris Osvjenčinate – Birkenau, the lengeri hiros pal o nacisticko murdaridkeriben has sar angluno dokumentos pal o holokaustos, hin akana kerdo sar filmes. Caloraťakero filmes **Zpráva/Hiros**, kaj e reĵija kerda o Petr Bebjakos, džala andro čechika the slovenska moza 28. januariste.

„Keci manušen kempel te murdarel, kaj e luma te paťal?“ phučen anglune hirošne manuša, save sikhade le manušenge pre luma, sar bibachtalo hin o dživipen andro koncentračno taboris. O filmes andre slovensko-ňemecko-česko koprodukcija has kerdo pal e autobijograficko romanos, so irinda o Alfredos Wetzleris u vičinda les Co Dante neviděl/ So o Dante na dikhľa.

But anglune manušes le Warrenos, savo delas o informaciji la organizacijake Červený kříž, bavinel andro filmes bristsko hercos o John Hannah. O Warrenos džanelas sar peršo, sar čačes andro koncentračna tabora o manuša dživen u has pre leste, te kala informaciji te del the pro oficijalna thana. O infromaciji, save andro hiros irinenas o Vrbas (akor les has nav Rosenberg) the o Wetzleris, palis irinenas andro BBC abo andro The New York Times. O Papež Pius XII., o americko prezidentos F.D. Rooseveltos the aver bare ašunde manuša palis mangelas, te e Ungriko preačhel le deportacijenca, save preačhile 9. juloste 1944, vaj trin čhon pal oda sar odari

denašle o Vrba the o Wetzleris.

„Te chuden andro vasta kajso but lačho scenaris, džanen, so amen hin jekhetano olenca, save adaj has anglal amende. Lengeri zor, lengeri tromadipen hin predal amende bari inšpiracija. Mek buter akana, te andre Europa, savi akana hin imar buter berša bijal o mariben the o thema jekhetanes džanen te kerel lači bući, pes akana hazdel upre bari bibacht maškar o manuša, o manuša na likerem paš pende u but džene daran avre manušendar. Kada filmes hin but angluno, som but barikano, hoj šaj avlom o filmes te cirdel andre Čechiko republika, te šaj buchľarav informaciji pal kada, so pes ačhiľa,“ phenel o John Hannah, savo bavinelas tiš andro filmes Čtyři svatba a jeden pohřeb.

Leskere sceni cirdenas andro kulisi na dur Prahatar. Sar anglune herci hine andro filmes o Noel Czuczor the o Peter Ondrejček pal e Slovensko, jekh dženes le trestancendar bavinelas o Jan Nedbal, cikneder koter bavinelas o Ondřej Malý. E premijera e produkcija kisitinda kijo

Maškarthemutno džives, kana pes leperel pal o manuša, so mule andro holokaustos, savo o OSN diňa pro 27. januaris, kana has andro agorutno berš andro dujto baro mariben ratimen/ oslobodzimen o manuša andal o osvjenčinakero koncentračno taboris.

The avka, hoj o hiros le bišthešov beršengero Alfredos Wetzleris the biš beršengero Rudolfos Vrbostar has perše ilo sar kontroverzno the dujthetranda serengero dokumentos dine avri, sar pregejle imar buter kurke, duminel pes, hoj the avka kale hiroha has arakhle vaj 200 000 Čhinde manuša.

O producenta, so keren o filmes Zpráva/Hiros hine vaš e Slovensko republika o jekhetaniben DNA Production the o RTVS, andre Německo Ostlicht Filmproduktion the andre Čechiko republika o Ondřej Zima andal o jekhetaniben Evolution Films the e Čechiko televizija (kreativno producentos o Jaroslav Sedláček). O filmes dela andre čechika moza o jekhetaniben Falcon. ●

LEXIKON SVĚTEM JDOUCÍCH

Markéta Skočovská

Publikace Lexikon světem jdoucích se věnuje dosud málo probádanému tématu, tzv. světským osobám. Tato genealogická příručka vychází po více než 50 letech od posledního takového počín, Loutkářské kroniky Jaroslava Bartoše, první ucelené kolektivní biografie lidových loutkoherců z Čech, Moravy a Slezska. Historička, genealožka a obecní kronikářka se světskými kořeny, jak o sobě píše sama autorka Hanka Tlamsová, na ní se svým týmem pracovala několik let. Volně se inspirovala Lexikonem nedotknutelných Jana Vyhličky (2013), který obsahuje data o rodech katů, pohodných a biřiců na našem území. Mnozí světské přitom vyšli právě z pohodnických či biřických rodů, přičemž Tlamsová se věnuje až osobám, u kterých se poprvé vyskytlo některé z kočovných povolání charakteristických pro světské.

Kniha obsahuje 110 genealogických schémat světských rodů s abecedně řazenými příjmeními od A po K (další díl s příjmeními L až Ž společně s místopisným rejstříkem se chystá na podzim 2022). Záznamy pocházejí z 18. až 20. století, přičemž s ohledem na zákonné ochranné lhůty jsou uváděna nejmladší data narození do roku 1920 a data svateb do roku 1945. U každého hesla je uvedena základní informace o rodu, jeho profesním zaměření

a domovské obci. Data čerpala autorka zejména z matrik a dalších pramenů uložených v několika archivech v ČR i zahraničí.

Mezi světské řadí autorka na základě dlouhodobého výzkumu cirkusové umělce a majitele pouťových a dalších atrakcí, ale také deštníkaře, handlře, kramáře, loutkoherce, gymnasty, kočovné fotografy, majitele pojízdných kin, doloženy jsou i ženské světské profese: potulné loutkoherečky, krasojezdkyně, kramářky nebo švadleny. Ovšem ne každý brusič, handlř či loutkoherce byl světský. Neexistují jednoznačné parametry pro stanovení toho, kdo přesně je a kdo není světský. Tlamsová si nicméně určila hlavní kritéria, přičemž všechna musí být splněna. Důležitá je dlouhodobá rodová tradice, předávání profese z otce na syna (respektive děti), zapojení celé rodiny a zřetelná sňatková strategie. Lexikon se nevěnuje usedlým předkům rodů nebo jejich liniím, které se usadily. Až na výjimky nezahrnuje ani Romy, i když se mnozí věnovali taktéž povoláním typickým pro světské a žili podobným, neusedlým způsobem života (a kvůli tomu často na okraji společnosti). Popsány jsou pouze rody, které byly dlouhodobě mezigeneračně se světskými spjaty, typicky například sňatkem.

Lexikon světem jdoucích (A-K), Tlamsová Hanka, 2020, vydalo nakladatelství Ivo Sperát

ROMSKO – SLOVENSKÝ FRAZEOLOGICKÝ SLOVNÍK

Redakce

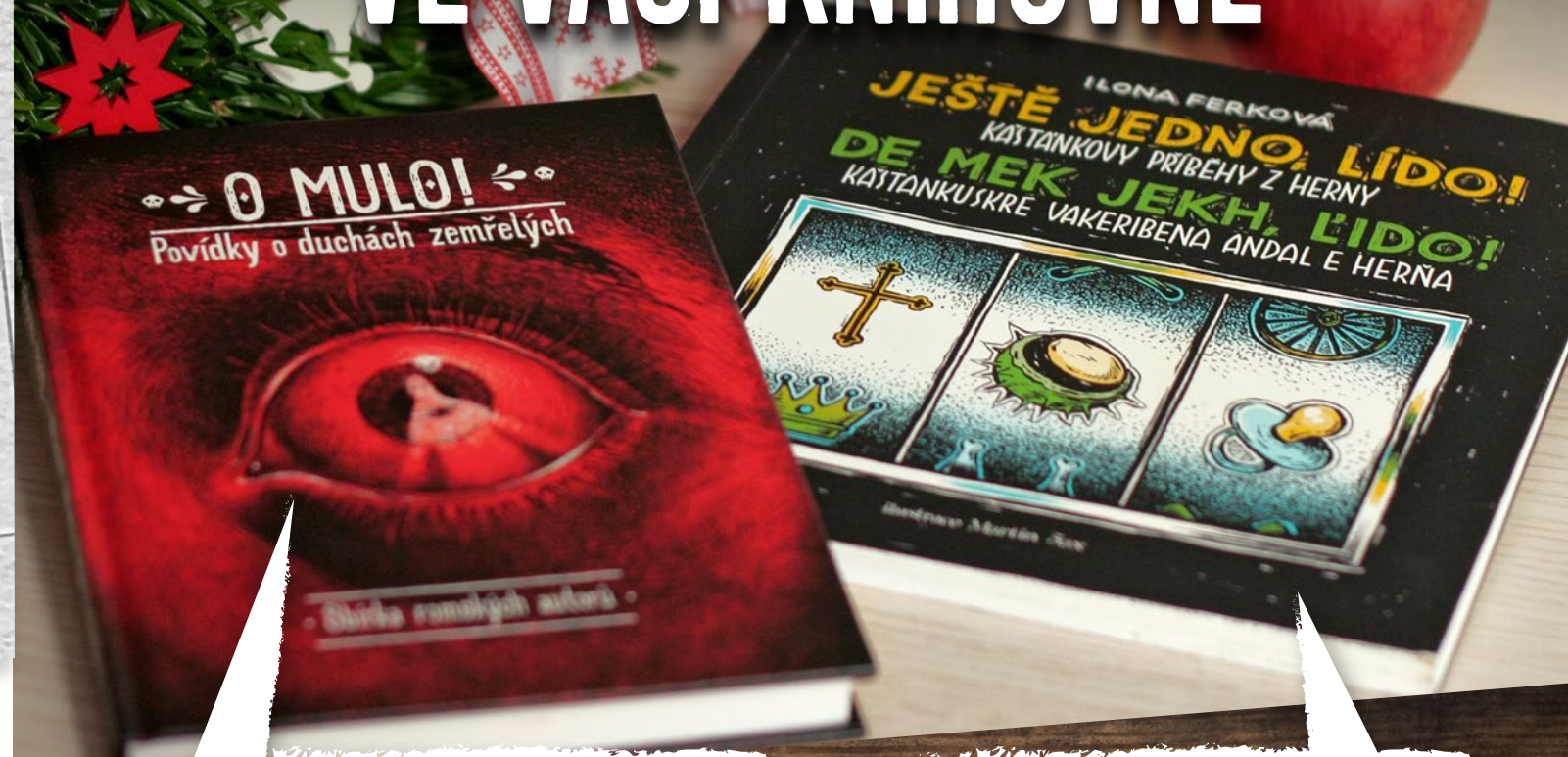
U příležitosti letošního Mezinárodního dne romského jazyka vyšel Romsko-slovenský frazeologický slovník, jehož autorkou je Martina Horňáková. Publikace obsahuje přes 5000 hesel a jejím těžištěm jsou autentické příklady použití jednotlivých frazémů v řeči, které autorka získala během terénního výzkumu romštiny na vý-

chodním Slovensku. Slovník lze objednat na nadaci.kesaj@gmail.com.

Martina Horňáková (1985) je absolventkou romistiky a indologie na FF UK v Praze. Působila jako výzkumnice, spoluautorka lexikografických prací (Slovensko-romský, romsko-slovenský slovník, Košice 2011; Romsko-slovenský obrazový slovník, 2013) a také jako lektorka romštiny. Publikaci vydala Nadace Dobrá romská víla Kesaj. ●

KNIHY ROMSKÝCH AUTORŮ, KTERÉ BY NEMĚLY CHYBĚT VĚ VAŠÍ KNIHOVNĚ

JEŠTĚ JEDNO, LÍDO! KAŠTÁNKOVY PŘÍBĚHY Z HERNY / DE MEK JEKH, LÍDO! KAŠTANKUSKRE VAKERIBENA ANDAL E HERŇA

Ilona Ferková

HISTORKY ZA PIVO A RUM

V romsko-české sbírce povídek, které pobaví i chytouny za srdce, zpracovala významná romská spisovatelka Ilona Ferková příběhy skutečných lidí na okraji společnosti. Vycházela při tom ze stále živé tradice romské ústní slovesnosti. Romsko-české vydání doplňuje 18 osobitých ilustrací Martina Zacha.

Zaváděcí cena: 219,- Kč (do 19. 12. 2020)

Běžná cena: 249,- Kč

O MULO! POVÍDKY O DUCHÁCH ZEMŘELÝCH

Sbírka romských autorů

NECHTE SE POSTRAŠIT!

Jednadvacet autorů se při psaní inspirovalo rodinnými příběhy o mulech, osobními prožitky i vlastní představivostí. Zachytili tak romské hodnoty a duchovní svět, specifickou víru v posmrtný život. Vícejazyčné vydání doplňuje 13 do děje vtahujících ilustrací Martina Zacha.

Zaváděcí cena: 249,- Kč (do 19. 12. 2020)

Běžná cena: 279,- Kč

OBJEDNÁVEJTE NA
WWW.KHER.CZ

Nakladatelství romské literatury Kher pečuje o tvorbu romských autorů a její propagaci. Koupí knih podpoříte vydávání dalších titulů.

ŠUKARES PESKE GENEN! HEZKY SI POČTĚTE!

